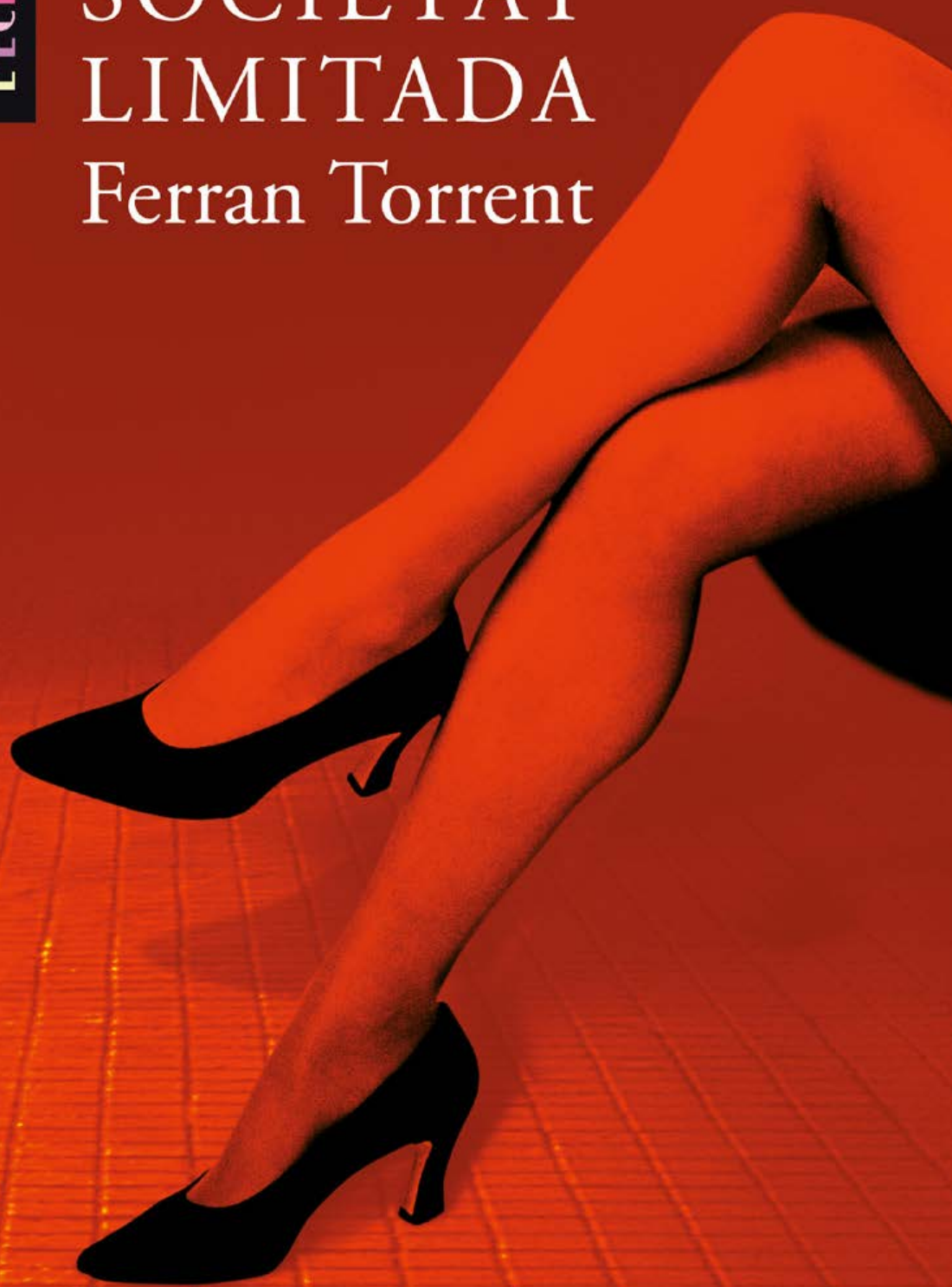

SOCIETAT
LIMITADA
Ferran Torrent

A diferència de la burgesia catalana, delerosa de seure en una llotja del Liceu, els empresaris valencians han tingut i tenen en la cacera el símbol de distinció social. L'empresari valencià, també, ha preferit sempre les putes a la tradicional *querida*. Una qüestió de pragmatisme: les *querides* compliquen la vida i al llit no són tan professionals; el que pugues pagar amb diners t'ho estalvies en maldecaps. Premissa important en un teixit empresarial on els negociants i els vividors són ben visibles.

Juan Lloris Martorell és un dels empresaris valencians més importants. En volum econòmic, almenys. Des que era adolescent Lloris sempre fou caçador, afició que heretà del seu pare. Abans, però, quan el cognom Lloris només era un llinatge corrent, caçava amb una escopeta de claus del setze la darrera setmana de la temporada, quan els senyorets deixaven caçar als pobres. Tanmateix, ara tenia una *Scott*, una escopeta paral·lela de setanta-tres mil·límetres de canó i d'una estrella (pròpia per a caçar ànecs atès l'abast de la tirada). Ara, Juan Lloris posseïa un vedat particular. I una arma feta a mida que li havia costat quatre milions de pessetes a la casa *Pourcey*, de Londres. Tirar amb una *Scott* era com conduir un *Rolls Royce*. Hi havia *Scotts* de quatre, de vuit, de deu i fins i tot de dotze o catorze milions de pessetes, com hi havia *Rolls* de diversos preus, que, tanmateix, no deixaven de ser un *Rolls*. La marca marcava les diferències. D'això es tractava. Lloris havia presenciat com alguns xeics compraven una *Scott* de dotze milions. La d'ell només en valia quatre, però sens dubte era la millor dels tancats de l'Albufera. Quan la mostrava, causava sensació. Si en

tinguera una de deu milions potser hauria fet el ridícul com un nou-ric, que això eren els xeics. Amb tot, estava segur que cap caçador n'usava una d'igual. Si més no l'oncle Granero ho afirmava. Val a dir que l'oncle Granero no li hauria dit mai que n'havia vist cap altra de millor. Era molt considerat amb el *sinyoret*.

Bé, era un dimarts de les darreries de gener, amb un to primaver-ral. Com gairebé la major part de l'hivern valencià. Amb una mica de vent i amb la mítica humitat de la zona. Un dia esplèndid, això no obstant. Duia botes d'aigua negres fins als genolls, Juan Lloris, pantalons de camals amples verds, camisa verda a sota d'un jupetí amb tot de butxaques estil militar i un barret de feltre també verd però més fosc. Assegut en un tauló ample, just al mig de la barca, romania amb la vista fixa al davant, abstret o potser observant el curs de la barca, que avançava per un carreró d'aigua entre canyars.

Darrere d'ell —sempre darrere d'ell—, dret en una punta de la barca, l'oncle Granero, setanta-quatre anys, cara ennegrida creuada de solcs profunds, ulls petits però vivíssims, perxava lentament. Dels llavis li penjava un caliquenyo apagat. L'oncle Granero semblava un tipus tret d'un calendari autòcton: d'alçada prudent, amb faixa ampla i negra, ossut fins a l'extrem que diries que se li veu l'artritis. Tots dos haurien conformat una estampa ben tradicional si no fóra per la gorra de *Penthouse* de l'oncle Granero. Ah, i per les botes: unes *Panama Jack* que li havia regalat Juan Lloris quan es va cansar de dur-les. Li agradaven tant, que les duia mentre perxava pels carrerons del tancat. Gram, el gos, anava pels canyars buscant collverds o polles de canyar per a l'amo. Gran gos, Gram. Un perdiguer fantàstic, la nineta dels ulls de Lloris. Tenia el terreny apamat. Sabia com evitar els obstacles perillosos, com ara els fangars. Trepitjava terreny segur. Advertia l'amo com calia: s'aturava a uns metres del collverd i el mirava, avisant-lo que havia de preparar-se. Llavors l'oncle Granero deixava de perxar, Lloris s'apuntalava a la barca i tot seguit, després de col·locar-se la *Scott* en posició de tirar, feia un crit i Gram empaitava els par-

dals perquè volaren i d'aquesta manera l'amo triava l'altura que li convenia. També hi havia Junça, la gossa, però estava en zel i a ella acudien gossos d'altres tancats. Era un misteri com els gossos podien ensumar una gossa en zel des de dos quilòmetres de distància. El sexe, vet ací el gran tema. Si ho sabia ell, Juan Lloris! Però allò que el molestava no eren els gossos darrere Junça sinó la intrusió dels amos a la propietat. Amb l'excusa de buscar els animals aprofitaven per localitzar colònies de collverds o polles de canyar per caçar-los quan ell no hi era. L'oncle Granero, un savi de la natura, mantenia l'equilibri ecològic deixant entrar els caçadors, sobretot les nits de cabila, sense que el senyoret se n'assabentara. Es feia l'orni quan notava la seua presència. Per molts que en mataren, al tancat de Lloris sempre en vindrien.

El tancat era l'orgull de Juan Lloris Martorell. Tant era així que durant un temps el convertí en zona de visita obligada. Fins allí havia dut els seus amics (no gaires, tot siga dit de passada), però sobretot els seus clients i proveïdors més importants. L'emblema del progrés econòmic, de la sòlida prosperitat de què gaudia, era el tancat, la seua possessió més estimada. D'entrada, era l'únic vedat aquàtic particular de l'Albufera. Lloris, descendent d'una família agrícola humil, coneixia l'explotació arrossera. Va aconseguir fer, sense perjudici de l'equilibri ambiental, carrerons entre canyars, i va aprofitar les turbines per renovar l'aigua a fi que no es fera pudent. ¿Per què? Doncs molt senzill: perquè als collverds els agrada l'aigua fresca. Si en tenien, estaven més contents; si eren feliços cardaven més i es reproduïen, de manera que Juan Lloris Martorell tenia collverds en abundància. Menys, certament, dels que ell esperava, però és que no esperava que l'oncle Granero fera els ulls grossos amb els caçadors les nits de cabila. El tancat n'era un exemple. Fins i tot els biòlegs, plaga insistent que Lloris menyspreava, ja que, segons ell, no tenien la pràctica que dóna la saviesa no escrita a l'home de camp, el felicitaven de com mantenia la finca, més de mil fanecades d'arrossars, vora un milió de metres qua-

drats, amb zones amb el mínim d'aigua perquè algunes espècies d'aus hi pogueren menjar sense dificultats. El felicitaven perquè al seu tancat no es disparava mai contra les cries dels collverds, ni per descomptat contra cap au protegida, com ara la garsa, que donava una esplendor majestuosa al paisatge. Lloris era respectuós amb el medi, el seu, un exemple social que s'esmerçava a cuidar.

Gram es va parar a beure aigua. Ho feia amb deler, com si hagueren passat dies des de l'última vegada que havia begut. L'oncle Granero el va observar sorprès. Si no hi havia aigua fresca, Gram no en bevia. De fet, l'oncle duia aigua de casa en una cassola per a ell. Va deixar de perxar i exclamà:

—No pot ser!

—¿No pot ser què? —es girà Lloris, rescatat de sobte de les seues cabòries.

Aleshores l'oncle Granero va acostar la barca a la vora, va saltar al marge amb una agilitat impròpia d'un vell però amb la diligència d'una feina d'anys, i va observar amb atenció l'ullal d'on bevia Gram. Incrèdul, hi va ficar la mà per comprovar que l'aigua era fresca. Ell mateix en va beure davant l'esguard amatent de Lloris.

—Sinyoret, brolla aigua fresca.

—Deu ser per les darreres pluges.

Una setmana abans havia plogut a bots i barrals, moltíssima aigua que fins i tot féu vessar els camps i inundà els petits caminals de terra. La climatologia mediterrània funcionava així en aquesta zona: cicles de sequera llarguíssims i intervals de pluja breus però intensíssims que feien malbé les collites. D'anys ençà que passava, però ningú era capaç de preveure-ho.

—Caguendéu, sinyoret, els anys que no havia vist un ullal amb aigua fresca.

L'oncle Granero va tirar l'aigua de la cassoleta i la va omplir a l'ullal. Gram s'hi va banyar.

—No tot s'està perdent, Granero —digué amb un punt de satisfacció Juan Lloris, que en realitat volia dir que al seu tancat

les coses perduraven perquè es feien pensant en la recuperació i millora del medi.

Un ullal amb aigua fresca! Segur que no n'hi havia cap altre en tota l'Albufera. L'oncle Granero començà a perxar amb un aire de melangia.

—Quan jo era un xiquet —digué, i llavors Juan Lloris va deixar la *Scott* al sòl de la barca i s'encengué un cigar. Així que Granero començava una frase amb «quan jo era un xiquet» el monòleg era més aviat llarg—. Quan jo era un xiquet ma mare m'enviava als ullals a buscar aigua per als segadors. Era fresca, clara, neta i bona com un Déu, sinyoret. Segur que vostè també n'ha begut, dels ullals —Lloris amb la vista al davant, de nou abstret—. Eixia a caçar hores i hores sense aigua, sempre trobava un ullal o un altre on amorrar-me. Qui m'havia de dir a mi que acabaria comprant l'aigua. Jo, que m'he passat la vida voltat d'aigua —l'oncle Granero va esperar en va que Lloris li contestara. El fum s'escampava amb rapidesa així que li eixia de la boca. Potser al sinyoret no li interessava aquella conversa—. Avui no farem rata —l'expressió «avui no farem rata» volia dir manca de cacera—. Fa seixanta anys, tal dia com ahir, dia de Sant Vicent, l'Albufera era tot un espallar. L'altre sinyoret, Manuel Navarro, en pau descanse, vingué a caçar i mon pare i ell mataren en una tirà vuit coes de junç, divuit bragats, sis morells, quatre boixos, tres ascles, vint-i-dos collverds, setze piulos i tres civerds.

¿D'on treia tanta memòria, aquest home? A Lloris li semblava extraordinari que Granero, a la seua edat, tinguera el cap tan clar. Probablement, el mecanisme del cervell li evitava els problemes i li emmagatzemava els records.

—Ara ja no vénen piulos —continuà Granero—, ni coes, de bragats se'n veuen pocs... en canvi enguany he vist una roseta.

Ho digué amb un punt no de tristor, sinó de displicència evocativa, i Juan Lloris resolgué posar-hi remei:

—No et queixes, almenys tens salut. T'aguantes molt bé amb l'edat que tens.

—¿Sap per què, sinyoret?

—No —uclà fort del cigar, intentà retindre el fum però el vent l'escampà.

—Pel peix —va somriure com si acabara de formular el secret més ben guardat—. Menge peix al matí, al migdia i a la nit. Al matí llisa amb all, al migdia llisa amb ceba i a la nit llisa amb ceba i all i una passadeta d'oli. La dona em lleva les espines.

L'oncle Granero havia menjat sempre peix. Abans per necessitat, ara perquè havia fet de la necessitat un plaer.

—¿No t'avorreixes amb tant de peix?

—També menge tenca. I els diumenges la dona fa paella.

Evità dir que també menjava anguiles, de tard en tard. D'anguiles en quedaven poques i en trobaves amb tossuderia i paciència. Evità dir-ho perquè les anguiles que menjava la gent eren de viver i a Granero li semblava un luxe, potser l'únic que es permetia, el fet de menjar-ne. A Juan Lloris, el pensament se li'n va anar al menjar. No pensava en el superàvit de llises de Granero, sinó en les paelles que preparava la seua dona Maria. Les paelles de la dona tenien el toc del talent dels anys. I els ingredients, l'aigua i el foc, que atiava per sofregir les verdures i la carn, i hi posava l'arròs just quan minvava. Era igual que la cuinara per a tres persones o per a quinze, sempre estava en el seu punt de cocció. *L'espardenyà*, l'all-i-pebre, l'arròs de colp i volta... La cuina tradicional trobava unes mans subtils en ella. No entenia la dèria de Granero per la llisa, però ja se sap que aquesta gent s'aferra als costums i a la rutina.

L'oncle Granero i Juan Lloris no es van adonar que Gram s'havia aturat, assenyalant un petit col·lectiu de collverds a l'altra banda dels canyars. El gos va bordar després d'esperar en va que li prestaren atenció i els pardals volaren sense que l'amo tinguera temps d'agafar l'escopeta. En l'acció d'agafar-la a Lloris li va caure el cigar a la bragueta. Féu una manotada instintiva tan enèrgica per no cremar-se els pantalons que el cigar anà a parar a l'aigua.

Estava estrany, el senyoret, pensà l'oncle Granero. Des que havia aparegut sense avisar a les deu del matí que el notava neguitós. No és que no ho fóra, de costum, però avui el veia desficiós, inquiet, i per moments taciturn. Malgrat tot, Granero mai no entrava en temes personals si Lloris no li'ls consultava. De tant en tant li demanava opinió i Granero se sentia feliç d'aconsellar-lo. No era ni molt menys un hàbit, en Lloris, demanar consells. Encara menys a un home com ell, que a penes sabia llegir i escriure. Però entenia les inquietuds del senyoret. Els maldecaps d'una empresa potent, la responsabilitat de l'amo davant dels seus. ¿Pagava la pena tot aquell malviure? Per a Granero, acostumat a pensar en una solitud sòbria, les coses eren més simples, més senzilles. Granero no entenia el neguit que empaitava els homes que, quan ja ho tenen tot, ambicionen més coses a risc de perdre el que han edificat. Des de la seua perspectiva austera era impossible comprendre la necessitat vital de l'aventura, l'obstinació i la seguretat incontestable que dona l'èxit permanent.

El modest Granero patia pel poderós Juan Lloris Martorell com si en depenguera la seua estabilitat. Havia nascut al tancat de Navarro —ara tancat de Lloris— i allí volia morir. Això seria possible gràcies a la generositat del senyoret, que va comprar la finca dels hereus en fallida de l'empresari de la fusta Celedonio Navarro amb la família de l'oncle Granero com a integrant de l'operació. Si no haguera estat així, Granero i la seua dona Maria haurien hagut de buscar una casa en algun poble del voltant de l'Albufera; si no haguera estat així, s'hauria hagut de buscar feina als polígons industrials en què s'havien convertit els pobles abans agrícoles del voltant; si no haguera estat així, la filla de l'oncle Granero, Maria Granero, no hauria trobat feina en l'empresa de Lloris. Ella i el marit. Si no haguera estat així, si no haguera comprat com a part integrant de l'operació la família de l'oncle Granero, Juan Lloris hauria tingut dificultats, enormes dificultats, per a trobar uns masovers. Les parelles joves no en volien saber res, de

viure aïllats entre arrossars. N'estaven tips, de la vida que havien dut els seus pares. No tenien, a més, la voluntat de servici d'ells, complidors i respectuosos amb els amos.

Quan hi pensava, Juan Lloris lamentava l'edat de l'oncle Granero. Massa vell. ¿Qui se'n faria càrrec quan ell morira? ¿Una parella de filipins, que tan de moda estaven entre el servici casolà? ¿Una parella de sud-americans? ¿Potser una parella de moros? Personal poc fiable. No obstant això, en tenia contractats en algunes de les seues societats promotores. Però això era tota una altra cosa. Allí, a les obres, estaven controlats. Tanmateix, ací al tancat la iniciativa pròpia era imprescindible. Sense el costum de treballar en un medi tan especial la negligència estava assegurada. I el que era pitjor: la desconfiança que genera. A més, l'oncle Granero feia de masover i de capatàs: sabia cuidar dels camps d'arròs; sabia de tot el que era inherent al tancat. Hi havia una altra cosa, encara: a pesar de la diferència social entre l'un i l'altre tots dos parlaven el mateix llenguatge, circumstància que menava a la complicitat, als afectes que els agermanaven malgrat les distàncies de tot tipus que en principi els havien de separar. Això era impossible amb altres cultures tan radicalment distintes. Perquè aquesta era l'altra qüestió: un moro, posem per cas, ¿per quins set sous hauria d'esmerçar afecte i comprensió? Compliria i punt. En el cas que complira, és clar. L'element humà, pensava sovint Lloris; un factor que mancava en el seu gremi. En els moments de preocupació, de tristesa o de reflexió, el tancat i l'oncle Granero eren l'antídoto que necessitava. Entre la naturalesa se sentia lluny i protegit, a recer dels maniqueus. En el silenci del tancat ressonà la cantarella d'un mòbil, les notes d'una cançó popular del Fary. De la butxaca superior de la caçadora, Lloris tragué el telèfon. Escoltà amb atenció i, uns instants després, digué:

—Compra.

Pronuncià la paraula de manera pausada, però la repetí diverses vegades de manera imperativa. No era una operació de borsa,

negoci que no interessava Lloris. Com a pobre que havia estat, l'obsedien les propietats. Intentava comprar un solar que li oferia el seu corredor de confiança, Sebastià Aisval. Cada corredor que treballava amb ell tenia una missió. Aisval només li oferia solars de compra i venda immediata. El corredor comprava, donava un pagament com a senyal i tres o quatre mesos després es formalitzava a la notaria, però amb un altre comprador. Amb el traspàs, Lloris guanyava uns milions per a la caixa B del grup d'empreses, diners negres. Aquesta mena d'operacions li agradava d'allò més. Eren netes, ràpides, especulatives.

L'oncle Granero perxava amb lentitud, amb paciència, amb la mateixa que invertia Gram en la descoberta de pardals ajocats tot i el desinterès de l'amo. Avui no farien rata. Ja s'ho pensava Granero mentre perxava, mentre observava les herbes aquàtiques que amb franges espesses creuaven alguns camps d'arròs, camps inundats que no deixaven veure els marges, com si l'Albufera s'haguera estès dos o tres quilòmetres més enllà dels límits naturals (o no tan naturals, perquè les turbines, eixugant terrenys, havien convertit en camps trossos significatius del llac), resseguint el vol d'una parella de collverds que potser buscava el joquer per reproduir-se. Aviat en tota aquella extensió tindria lloc la *plantà* de l'arròs, la posterior passada de pesticida per combatre les plagues de cada any, la collita a l'estiu, el recompte final potser deficitari... Aquells eren el paisatge i la vida de l'oncle Granero. I temps, tot el temps del món. ¿Alguna afició gairebé amagada, al marge de la permuta de peix per altres aliments, fonamentalment verdures, de la qual havia fet al llarg dels anys una professionalització? Doncs sí: l'oncle Granero era *versaor* i creador de refranys autòctons —n'havia fet centenars—, habilitat literària oral que aprengué del seu pare, que temps era temps fou, també, *cantaor d'albaes*. Granero esbossà un somriure molt íntim, molt propi. Va alçar lleugerament el cap i va intentar arrodonir un verset per dedicar-li'l al senyoret. Per revifar-li l'ànim, més que res. Però també per demostrar-se que encara tenia

el cervell esmolat. La tècnica era pensar en el subjecte del verset i construir-ne la rima. Va fer un esforç però les paraules no s'ajustaven a l'objectiu escollit. ¿Què cony passava? ¿Era l'edat? No, no. Amb l'edat minva la força física però la imaginació es manté. Sobretot si, com era el seu cas, està entrenada. El seu pare construí versets fins als noranta anys, poc abans de morir-se aclaparat per la melangia d'un paisatge que es permutava en ell mateix. Potser el problema era que no exercia amb regularitat. Per a ell només era un entreteniment gairebé íntim. Va serrar les dents, com si en aquest gest buscara esprémer un vocabulari reduït. Gram acabà de descentrar-lo. Va bordar de nou. L'oncle Granero i Juan Lloris van girar la vista just a temps per veure el vol majestuós d'una garsa. El gos no entenia d'aus protegides i va intentar encaçar-la.

—Gram... Caguendéu! —crià Granero.

En el soroll de les paraules, el gos copsà de seguida el retret. Va posar la cua entre cames i va esperar una altra ordre, que Granero li dictà a l'instant. Llavors va continuar la recerca entre els canyars. ¿Hauria entès Gram la veu imperativa d'un moro o d'un filipí?, pensà de seguida Juan Lloris. Aquell «caguendéu» era tan autòcton que qualsevol traducció desproveïa l'improperi de tota acció dissuasiva.

Dues hores de cacera i Lloris no havia fet ni un tret amb la *Scott*, una escopeta paral·lela de setanta-tres mil·límetres de canó i d'una estrella, de quatre milions de pessetes, comprada a Londres. Les cabòries maten les persones, pensà Granero, encara maldant per traure-li punta als dots creatius.

Dos homes van en esta barca,
ni un porta escopeta
ni l'altre és poeta.

Els tenia fàcils, els versets, però no li vingué al cap res.